

Pjesnička zbirka Z' mojih bregov Frana Galovića

Jagarčec, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:075332>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti (jednopedmetni)

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti (jednopredmetni)

Pjesnička zbirka *Z' mojih bregov* Frana Galovića

Završni rad

Studenti/ica:

Karla Jagarčec

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Sanja Knežević

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Karla Jagarčec**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Pjesnička zbirka Z' mojih bregov Frana Galovića** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 10. srpnja 2024.

SAŽETAK

Pjesnička zbirka *Z' mojih bregov* Frana Galovića

U završnome radu analizira se pjesnička zbirka *Z' mojih bregov* Frana Galovića. Zahvaljujući njemu i drugim autorima koji su pisali na kajkavskom dijalektu, upoznajemo se s dijalektalnim pjesništvom. Iako je umro mlad i stvarao je samo desetak godina, svejedno je za sobom ostavio bogat književni opus. Na početku rada istaknuto je dijalektalno pjesništvo, upoznajemo se s Galovićevim radom pa su kasnije analizirane i interpretirane pjesme iz zbirke. Budući da su pjesme nastale u 1913. i 1914. godini, a tada je Galović boravio u očevu vinogradu, prepoznajemo i autobiografske motive. Pjesme su, između ostalog, analizirane i na temelju osnovnih motiva koji se provlače u cijeloj zbirci, a to su: idiličan rodni kraj, tjeskoba, prolaznost, usamljenost, predosjećaj i slutnja smrti.

Ključne riječi: *Z' mojih bregov*, Fran Galović, kajkavsko dijalektalno pjesništvo, idiličan rodni kraj, tjeskoba, prolaznost, usamljenost, slutnja smrti

SUMMARY

Fran Galović's collection of poems *Z' mojih bregov*

In final paper have been analysed Fran Galović's collection of poems *Z' mojih bregov*. Thanks to him and other authors who have written in kajkavian dialect, we get acquainted with dialectal poetry. Even though he died in very young age and his creating period lasted only for about ten years, he had left behind a rich literary opus. At the beginning of this paper is emphasized dialectal poetry, we get acquainted with Galović's work, and later in the paper poems and collections are analysed and interpreted. Since poems were written in 1913 and 1914, when Galović was staying in his father's vineyard, we can recognize autobiographical motives. Among other things, the poems had been analysed on the basis of the basic motives that we can see in the entire collection. These motives are: idyllic birthplace, anxiety, ephemerality, loneliness, premonition and foreboding of death.

Key words: *Z' mojih bregov*, Fran Galović, kajkavian dialectal poetry, idyllic birthplace, anxiety, transience, loneliness, foreboding of death

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Dijalektalno pjesništvo	2
3. Fran Galović	3
4. Pjesnička zbirka <i>Z' mojih bregov</i>	4
4.1. Interpretacija pjesama	5
4.1.1. Pramalet (proljeće)	6
4.1.2. Leto	10
4.1.3. Jesen	14
4.1.4. Zima	18
4.2. Zaključno o zbirci	20
5. Zaključak	22
6. Literatura	23

1.UVOD

Krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća javlja se novija kajkavska dijalektalna književnost. To nam je važno zato što je u tom razdoblju nastala i Galovićeva zbirka *Z' mojih bregov* koja je ujedno i tema ovog završnog rada. Uz Galovića, treba spomenuti i druge pjesnike koji su svojim kajkavskim pjesništvom doprinijeli dijalektalnom pjesništvu. Važni su nam Antun Gustav Matoš, Dragutin Domjanić, Tomislav Prpić i Nikola Pavić. Oni su svojim zbirkama uspjeli kajkavsku poeziju uvesti u doba hrvatskog međuratnog pjesništva.

Prvi dio rada posvećen je dijalektalnom pjesništvu, a u drugom dijelu se upoznajemo s biografijom i stvaralaštvom Frana Galovića. Središnji dio rada su analizirane i interpretirane pjesme iz zbirke *Z' mojih bregov*. U zbirci se upoznajemo s pjesnikovim životom u idiličnom rodnom kraju kojeg pamti po mnogočemu. Iako je napustio rodni kraj i nastavio život izvan njega, pjesnik mu se stalno vraća, i u sjećanjima i u doslovnome smislu. Nažalost, Galović je umro vrlo mlad i to u dvadeset i sedmoj godini života, ali je unatoč tome uspio ostvariti bogat književni opus koji je poznat sve do danas. Budući da je umro 1914. godine, a to je druga godina pisanja spomenute zbirke, zbirka je ostala nedovršena.

Kroz završni rad primijetit ćemo kako pjesnik kroz svoje pjesme koristi motive pejzaža koji se prikazuju kroz njegove doživljaje i osjećaje. Galović je uspio prikazati idiličan seoski zavičaj te ga pomiješati s osjećajima poput tjeskobe, prolaznosti, usamljenosti i slutnje smrti.

2. DIJALEKTALNO PJESNIŠTVO

Kada govorimo o dijalektalnom pjesništvu, Cvjetko Milanja ga još naziva dijalekatskim i/ili regionalnim pjesništvom. Milanja navodi kako se dijalektalna književnost, između ostalog, promatrala i kao „srednjovjekovno 'onečišćenje' hrvatske štokavske čistoće.“ (Milanja, 2008: 277). Naziv „dijalektalna književnost“ kod nas je ostao nakon Andrićeve recenzije Domjanićeve zbirke pod nazivom *Kipci i popevke*.

Budući da je i završni rad na temu kajkavskog dijalektalnog pjesništva, valja napisati ponešto detaljnije i o tome. Prpić naziva Antuna Gustava Matoša „ocem novokajkavske lirike“, a on je tu titulu zaslužio svojim „Hrastovačkim nokturnom“ (Prpić, 1936 navedeno u Milanja, 2008: 278). Šicel ga, pak, naziva „osnivačem novije hrvatske kajkavske književnosti“ (Šicel, 1971 navedeno u Milanja, 2008: 278). Kuzmanović smatra kako je Matoš „prethodnica i međaš posve nove književne pojave – hrvatske dijalektalne književnosti“ (Kuzmanović, 1974 navedeno u Milanja, 2008: 279). Dijalektalna poezija se „javila nakon normiranja štokavskoga književnog jezika“ (Milanja, 2008: 279). Nasuprot tome, Milanja zaključuje da smo prije imali stariju hrvatsku književnost koja je bila pisana kajkavskim i čakavskim književnim jezikom. (Milanja, 2008: 279). Godina 1900. smatra se početkom novije kajkavske dijalektalne književnosti. Nakon Matoša, kod nas se javlja Fran Galović sa svojom zbirkom *Z' mojih bregov*. Iako je zbirka napisana 1913./1914. godine, ona je ostala nedovršena zbog pjesnikove smrti pa je objavljena desetak godina kasnije (1925). Samim time vidljivo je kako Galovićeva zbirka nije mogla utjecati na Domjanića i njegovu prvu kajkavsku zbirku *Kipci i popevke* koju je objavio 1917. godine. Dragutinu Domjaniću, zahvaljujući njegovoj zbirci, pripala je „slava prvoga kajkavskog lirskog pjesnika i začetnika poezije u dijalektu“ (Prpić, 1936 navedeno u Milanja, 2008: 279). Nakon Domjanića, javlja se Tomislav Prpić sa svojim zbirkama na štokavskom i kajkavskom (*Modri časovi*, *Mrtvi grad* i *Plava gora*). Zajedno s njim pojavljuje se i Nikola Pavić sa svojim zbirkama *Lirika* i *Pozableno cvetje*. U kratkom razdoblju od 1900. do 1923. godine (Pavićeva zbirka *Pozableno cvetje*), kajkavska je lirika dospjela na scenu „hrvatskoga međuratnog pjesništva“ (Milanja, 2008: 279). Milanja zaključuje kako je dijalektalna poezija „osvježila hrvatsko pjesništvo“ (Milanja, 2008: 280).

3. FRAN GALOVIĆ

Fran Galović, sin Stjepana i Doroteje, rođen je 20. srpnja 1887. godine u selu Peteranec, nedaleko od Koprivnice. Poginuo je 26. listopada 1914. godine na bojištu u Mačvi. Njegova je smrt iznenadila tadašnju hrvatsku javnost zato što je Galović već i tada, kao mlad pisac, ostvario uspjeh sa svojim djelima. Nakon posmrtnih izvedba njegovih drama *Mati* i *Pred smrt* te nakon objavljivanja njegove nedovršene kajkavske zbirke *Z' mojih bregov*, hrvatska javnost je postala svjesna koliko je hrvatska književnost izgubila njegovom smrću. Galović je odrastao u imućnoj obitelji, a za vrijeme njegova djetinjstva sagradili su i novu kuću. Sagradili su i klijet u vinogradu, gdje je Fran proveo djetinjstvo, pa je iskoristio svoja sjećanja koja su mu kasnije koristila u stvaralaštvu. Nakon što je Galović završio pučku školu, preselio se u Zagreb gdje je polazio gimnaziju. Nakon gimnazije upisao je Mudroslovne nauke na Kraljevskom sveučilištu u Zagrebu. Godine 1913. postavljen je za namjesnog učitelja na Kraljevskoj II. gimnaziji u Zagrebu.

Kao šesnaestogodišnjak objavljuje prvu samostalnu pjesmu „Prolog“. Galović je počeo pisati poeziju i prozu te je sve više počeo objavljivati radove u novinama i časopisima. Godine 1907. postaje i urednikom „Mlade hrvatske“. Postiže uspjeh i kada Hrvatsko zemaljsko kazalište u Zagrebu izvodi njegove drame „Tamaru“ i „Grijeh“, a godinu dana nakon i njegovu trilogiju „Mors regni“. Galović je govorio njemački i francuski, a nije tajna da je dobro poznao i klasične jezike. Bio je upoznat i sa svjetskom književnošću, kao i sa srpskom i slovenskom. Potkraj studija, 1912. godine, svidio mu se izlet u četiri talijanska grada. Upravo je o tome izletu objavio zbirku soneta *Četiri grada*. Najveći uspjeh stekao je između 1912. i 1914. godine. U navedene godine ubrajaju se njegove drame „Pred smrt“ i „Marija Magdalena“, pripovijetke „Zaćarano ogledalo“ i „Ispovijed“ te njegove brojne pjesme na književnom jeziku. Iako je ona objavljena posthumno, ovoj skupini pripada i kajkavska zbirka *Z' mojih bregov*. Važno je napomenuti kako se Galović, uz poeziju i prozu, bavio i kritikom. Godine 1931. na Galovićevoj kući, zahvaljujući Hrvatskoj čitaonici i knjižnici u Peterancu, postavljena je spomen-ploča. Poznato je kako se šezdesetih godina, a posebno nakon 1990. javlja sve veća zainteresiranost za Galovićeva djela. Iako je njegov književni rad nastajao u samo desetak godina, za sobom je ostavio djela koja se i u današnje vrijeme rado čitaju. (usp. Ernečić, Solar, 2010 navedeno u Solar, 2010: 159-166).

4. PJESNIČKA ZBIRKA *Z' MOJIH BREGOV*

Pjesnička zbirka *Z' mojih bregov* smatra se vrhuncem Galovićeve pjesništva. Ciklus pjesama pisan je podravskom kajkavštinom, govorom Galovićeve rodnog mjesta Peteranca kraj Koprivnice. Zbirka sadrži pjesme raspoređene po godišnjim dobima pa tako imamo *Pramalet*, *Leto*, *Jesen* i *Zimu*. U zbirci je zamišljena posvetna i završna pjesma, a Galović je uspio napisati samo posvetnu koju je nazvao „Mojemu ocu“ (Detoni-Dujmović, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 40-50). Sve pjesme su nastale u lipnju 1913. i u srpnju 1914. godine, u razdoblju kad je Galović boravio u očevom vinogradu. Galović je umro već 1914. godine pa je zbirka ostala nedovršena. Zbirka je objavljena tek 1925. godine u Krležinoj „Književnoj replici“ (Milanja, 2008: 279). Žimbek navodi, kako je Galović, koristio motive rodnoga kraja „čistog hrvatskog kraja i dobrog hrvatskog čovjeka“ (Žimbek, 1931 navedeno u Milanja, 2008: 298). Nasuprot motivima rodnog kraja (vinograd, buđenje proljeća itd.) imamo motive za pjesnikovu *dušu*, odnosno „osjećajne“ i „misaone radnje“ (Milanja, 2008: 298). Milanja nas upućuje na kajkavsku idilu koju možemo prepoznati u Galovićevoj zbirci: „motivi stisnutih kleti, život seljaka i njegovih radova, motiv pejzaža i motiv željkovanja za dragom i diskretne, prigušene erotike, motivi šutnje i nijema govora, melankolično-sentimentalna raspoloženja sukladna prirođenoj psihičkoj posebnosti tamošnjega življenja“. (Milanja, 2008: 299). Milanja, također, spomenute motive naziva „figurama dana“ koje su suprotstavljene „figurama noći“ (Milanja, 2008: 299). Kad govori o figurama noći, upućuje da su to motivi „nokturalno-mjesečinasti“) i ona raspoloženja i razmišljanja u čijem je središtu, izravno ili metonimijski, motiv smrti, tema nemogućnosti trajnoga i istinskoga povratka.“ (Milanja, 2008: 299). Žimbek je smatrao da je Galović ostavio, na kajkavskom dijalektu „najbolje pjesme odkad se na njemu pjeva“ (Žimbek, 1931 navedeno u Milanja, 2008: 299).

4.1. Interpretacija pjesama

Kao što je već i spomenuto, Galović je svome ocu napisao posvetnu pjesmu, što je vidljivo već u prvom stihu pjesme pod nazivom „Mojemu ocu“: „Ja tebe dajem ove pjesme moje“ (Galović, 1994: 7). Vinograd i klijet su glavni motivi te pjesnik dočarava ljepotu istih: „Vu goricaj življenja pravi raj“ (Galović, 1994: 7). Protežu se i motivi pejzaža pa tako imamo zvijezde koje se zlate te su one predstavnice noćnog pejzaža. Spomenute zvijezde su daleke i nedostižne dok ih otac i sin promatraju. Budući da se zlate, to možemo shvatiti i kao motiv svjetlosti koji nam predstavlja nadu. Galović tu tezu potvrđuje u sljedećim stihovima: „Tam gore dok sam s tobom samem bil / I gledel, kak so dalko zvezde zlate“ (ibid.). Kroz pjesmu se tematizira nostalgija pjesnika i njegova oca, naime oni čekaju *stare čase*: „Ti razmel bodeš ove drage glase / I v srcu ti bo teško, ja to znam, / I ti si, kak i ja, tak strašno sâm, / Ti z menom skupa čakaš stare čase“ (ibid.). Kroz pjesmu smo mogli uočiti tjeskobu, usamljenost pjesnika, ali i njegova oca, nostalgiju za starim vremenima i prolaznost istih. Cijela pjesma glasi ovako:

„Ja tebe dajem ove pjesme moje,
To najlepši je i jedini dar,
Kaj znam i morem dati; primli bar
To zadnje cvetje domovine svoje.

Govoril jesi navek, da je samo
Vu goricaj življenja pravi raj,
Koj nigdar već ne dojde nam nazaj;
Mi iščemo ga, - ali – kaj mi znamo?!

Spred naše kleti cvetje za te
Ja napral jesem i vu pesme zvil,
Tam gore dok sam s tobom samem bil
I gledel, kak so dalko zvezde zlate.

Ti razmel bodeš ove drage glase
I v srcu ti bo teško, ja to znam,
I ti si, kak i ja, tak strašno sâm,
Ti z menom skupa čakaš stare čase.“

(Galović, 1994: 7)

4.1.1.Pramalet (proljeće)

Nakon pjesme koje je posvetio ocu, Galović piše sedam pjesama u podciklusu *Pramalet*.¹ Galović prikazuje proljetnu sliku zavičajnog krajolika. Detoni-Dujmić navodi kako Galović tematizira „proljetnu sliku vinograda, kopače, višnjin cvijet, dolazak lastavica, nebesko plavetnilo, mjesecinu i narodnu baladu o starome gradu“. (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 50-51). Javljaju se pjesme pod sljedećim nazivima: „V trsju“, „Kopači“, „Višnje“, „Lastavice“, „Plavo nebo“, „Mesečina“ i „Stari grad“.

Pjesma „V trsju“ puna je pejzažnih motiva, pa tako imamo npr. vinograd, oblak, brijeg kojima se dočaravaju ljepote zagorske idile. Galović pokušava oživjeti zagorsku prirodu pa tako imamo *trsje* koje *mirno spi* i *nebo* koje *se plavi*. (Galović, 1994: 11). Oblak se uspoređuje sa stazom punom snijega: „Kakti steza, pona snega, / Oblak stal se dog“ (ibid.). Kroz pjesmu prikazano je i buđenje prirode u proljeće: „Po zemle se črevec² vleče. // Vu seče je nakraj brega / Počel cvesti glog“ (ibid.).

Pjesma „Kopači“ govori o pjesnikovim prijateljima koji su u hladnom jutru došli po njega. Zajedno su pili *žganicu*³ i jeli *froštuku*⁴. (Galović, 1994: 12). Iako „na bregu je veter rezal kak nož“, ipak nam sunce dolazi kao oblik nade: „Al došlo je sonce“ (ibid.). Prijatelji su se napili te se upoznajemo s njihovom pustolovinom koju pjesnik pamti: „Pijani smo se pelali domo / I nekak do prve došli grabe, / Prehitili smo se, ne zabim to“ (ibid.). Pjesnik prvi put u zbirci uvodi ljubavni motiv kada ga je draga poljubila: „Nevesta me košnola tripot v jame“ (ibid.)

Pjesma „Višnje“ sadrži usporedbe, pa tako imamo višnje koje *cveto kak mleko* i pjesnika koji je *vesel kakti dete*. (Galović, 1994: 13). Vidljiva je pjesnikova nostalgija za prošlim vremenima, u ovome slučaju, za djetinjstvom u idiličnom rodnom kraju koje mu je obilježilo život. Prepoznamo personificirani oblak koji se *niše*, te sunce i zemlju koji dišu: „Beli se oblak niše, / Sonce i zemla diše“ (ibid.). Pjesnik se vraća u svoj zavičaj pa tako prepoznamo motiv povratka u zavičaj, odnosno u idiličan život: „Došel sam, došel nazaj!“ (ibid.). Kroz cijelu pjesmu imamo motiv oblaka koji nekamo idu, odnosno možemo ih shvatiti kao prolazne i nedostižne zato što neprestano putuju: „Oblaki nekam ido!“ (ibid.). Motiv prolaznosti očituje se u pjesnikovoj želji da putuje s oblacima, ali smatra da je prošlo njegovo vrijeme za putovanje.

¹ proljeće

² crijevac, vrsta biljke

³ rakija

⁴ doručak

Citiram: „Oblaki nekam ido; / Štel bi i ja daleko / Š njimi po zlatnem svetu, / Štel bi, ali prešlo je to“ (ibid.). U ovome slučaju možemo čak govoriti i o maloj dozi tjeskobe zato što je sve prolazno i sve odlazi baš kao i oblaci, koji su ljudima daleki, nedostižni.

Lastavice, u istoimenoj pjesmi, vjesnici su proljeća. One su došle i traže si gnijezdo, odnosno mjesto gdje će provesti proljeće. U pjesniku bude znatiželju, on se pita: „Kaj ste nam donesle, male, drage ftice?“ (Galović, 1994: 15). Lastavice pjesniku predstavljaju nadu i donijele su mu: „Sonce, srečo, mladost / Žito, vino, cvetje, pesme i staro radost!“ (ibid.). Stara radost u pjesniku budi nostalgiju za starim, boljim vremenima te on ima mogućnost proživljavanja stare radosti. Mlade lastavice predstavljaju novi život. Pjesnik se poistovjećuje s lastavicama koje su, kao i on, išle kroz tuđi svijet dok ih je čekala *stara klet*: „Dok išle su čez tuđi nekod svet, / Tu čakala je na nje stara klet“ (ibid.). Nostalgija je prikazana i kroz oči lastavica. Kad su se vratile, samo „čkome, / Samo lete, / Pone sreče, / I sonce i nebo i brege glede!“ (ibid.). Idiličan pejzaž prikazan je kroz česte motive sunca, neba, cvijeća i brjegova. Detoni-Dujmić navodi kako nas pjesma upućuje na „radost povratka u stari kraj, ponovno rađanje života, sretno stapanje s bezazlenom ljepotom zavičaja“ (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 53). Cijela pjesma glasi ovako:

„Došle su denes. Videl sem dve.

Iščo si gnezdo okraj hiže.

Lete polako.

I pitam sako:

»Kaj ste nam donesle, male, drage ftice?

Vi z vetrom letite

Čez široko morje, gde me nigdar ne bo,

Gde je navek sonca i leta pono nebo.

Kaj niš ne velite?«

Onkraj kleti lečo mlade lastavice

I gnezda glede.

Kaj so nam donesle? Sonce, srečo mladost,

Žito, vino, cvetje, pesme i staro radost!

Dok išle su čez tuđi nekod svet,
Tu čakala je na nje stara klet.
I zato čkome,
Samo lete,
Pone sreče,
I sonce i nebo i brege glede!“
(Galović, 1994: 15).

U pjesmu „Plavo nebo“ nas uvode motivi *pijara*⁵, *štrilake*⁶ i *brega*, a oni su tipični motivi za pjesnikov rodni kraj. (Galović, 1994: 16). Uvode se i religiozni motivi zvona koje zvone i molitve upućene Bogu dok se s tim motivima miješaju i motivi prirode: „Zvoni čez brege zvon. // Mi molimo na polne tu Boga, / A z breskvi cvet curi, / Leti kraj granja pozlačenoga, / Na vetru se beli.“ (ibid.). Nebo predstavlja nešto nedostižno jer ga oni samo gledaju i šute, a misli im lutaju kao i oblaci na nebu: „Čkomimo...i tak lepo i leko / I nebo je i se... / I mislimo na nekaj daleko, / A zvoni zvone...“ (ibid.). Ovim stihovima i završava pjesma te nam pjesma dopušta da i naše misli lutaju daleko...

U pjesmi „Mesečina“ mjesec je *krvav i crlen*, a nebo je zeleno. (Galović, 1994: 17). To možemo shvatiti kao igru boja. Vidljiv je utjecaj, odnosno moć boja kod dočarava mjeseca. Mjesec ih je čekao i žalosno im rekao zbogom pa imamo motiv oprostaja: „...on je to čakal na nas / I rekel je zbogom plačoč...“ (ibid.). Uvodi se i narodno vjerovanje: „Vele, dok je mesec krvav i crlen, / Da smrt se sprehađa⁷ s kosom...“ (ibid.). Mjesec ih i dalje promatra kao da ih iščekuje nakon smrti: „Gle, kak nas gleda čez te oblak zelen / I visi nad golom šumom“ (ibid.). Detoni-Dujmić zaključuje kako su u pjesmi vidljive „magle zelene i plave, šume bijele i sive, mjesečina mlačna, a krvavi mjesec doslovce je obješen nad šumom“ (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 54). Kroz pjesmu se proteže motiv oprostaja s motivom iščekivanja te nas opet podsjeća na prolaznost svega što znamo, pa i na prolaznost nas samih.

U pjesmi „Stari grad“ prikazano je narodno vjerovanje u koju vjeruje i sam pjesnik: „Ja čul sem za njoj i veruval jesem.“ (Galović, 1994: 18). Narodno vjerovanje glasi: „Za onem bregom stari grad stoji: „I on, koj otpre sâm železne vrata, / V podrumu bode našel bednje tri, / Do vrha pone kufra⁸, srebra, zlata...“ (ibid.)

⁵ vrč

⁶ šešir

⁷ šetati, prolaziti

⁸ bakar

Dakle, vjeruje se da tko će naći spomenuti stari grad, da će pronaći i bakar i srebro i zlato. Javlja nam se suprotnost u pjesnikovu naumu da otiđe pronaći grad, ali ipak ne odlazi. Citiram: „I spravlal sem se na daleki pot / I mislil iti tam, ali išel nesem“ (ibid.). Spominje se pramalet, odnosno proljeće, godišnje doba u koje pripada pjesma. Opis pejzaža prikazan je na sljedeći način: „Pramalet dok je nebeski lok / Pon zvezdi dok se tam nad bregom kresi“ (ibid.). Pjesnik idealizira grad u svojoj mašti: „O grad, moj grad, kak lep i čuden jesi!“ (ibid.). Iako je grad lijep, ipak je i čudan, nedostižan i nerazumljiv. Da se pjesnik ipak odlučio na potragu za gradom, nadao bi se pronalasku princeze koja spava te prepoznamo motiv iz bajke: „Med zlato, znam, da ja bi našel njo, / Princezo, koja spi.“ (ibid.). Ta princeza pjesniku predstavlja nedostižnost te u nekoj mjeri i tjeskobu jer mu je nedostižna i daleka: „Al znam, da strašno je daleko to, / I nikadar da onde ne bo mene.“ (ibid.). Zaključujemo kako pjesnik iščekuje i naslućuje smrt što je vidljivo u zadnjem stihu.

Detoni-Dujmić zaključno govori o većini pjesama iz podciklusa *Pramalet* kako se *poštuje ravnoteža između stalne čežnje ... te imaginarnog povratka u žuđeno*. (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 53). U navedenom podciklusu imali smo stalne motive poput vinograda, vina, oblaka, brjegov, oblaka, sunca i slično. U trećoj pjesmi „Višnje“ saznajemo za pjesnikov povratak u rodni kraj. U stihovima ne sakriva svoju radost pa se uspoređuje s djetetom: „Vesel sem kakti dete“ (Galović, 1994: 13). Vidljiv je ljubavni motiv te motiv iz bajke. U pjesmi „Kopači“ tako imamo poljubac s nevjestom, a u pjesmi „Stari grad“ princezu koja spava. Primjećujemo i religiozni motiv u pjesmi „Plavo nebo“: „Mi molimo na polne tu Boga“ (ibid., 16). Galović uvodi i narodno vjerovanje o starome gradu, u istoimenoj pjesmi. Cijeli podciklus obiluje impresionističkim idiličnim krajolikom, dok se u nekim pjesmama javljaju i ekspresionistički motivi poput prolaznosti, nostalgije, nedostižnosti i naslućivanja smrti. Nostalgija za prošlim vremenima se očituje, npr. u pjesmi „Lastavice“, u kojoj pjesnik navodi kako su mu donijele staru radost. Posljednja pjesma u podciklusu pod naslovom „Stari grad“ završava stihom kojim pjesnik naslućuje smrt: „Al znam, da strašno je daleko to, / I nikadar da onde ne bo mene“ (ibid., 18).

4.1.2. Leto

Drugi podciklus *Leto* sadrži pjesme pod naslovima: „Pod orehom“, „Lepa Kata“, „Kostanj“, „Pesma z drugoga brega“, „Pred večer“, „Pozdravljenje“ i „Crn – bel“.

U pjesmi „Pod orehom“ provlači se jutarnje ljetno sunce koje je ujedno i glavni motiv navedene pjesme. Odmah u prvoj strofi vidljiva je moć sunca koje je pustilo svoje sunčane sjene i uljepšalo idiličan zagorski kraj: „Sonce je hitilo tenje, / Čez granje po rose, i sakod po trave“ (Galović, 1994: 21). Jutarnje sunce pušta svoje sjene. Žito se uspoređuje s morem, oboje se njišu: „Žito kak morje se nišle,...“ (ibid.). U posljednjoj strofi upoznajemo se s djevojčinim brijegom koji je ponosno digao glavu, a sunce i dalje sja u jutru plavom. Cijela strofa glasi ovako: „Dèklin breg digel je glavo, / Čez granjè i meglè i tam je i neje, / A sonce hiče i seje / Tenje i ranje plavo!“ (ibid.). *Dèklin breg* koji je ponosno digao glavu možemo poistovjetiti s pjesnikovim ponosom što je odrastao u tako idiličnom krajoliku.

Olfaktivnom pjesničkom slikom započinje pjesma „Lepa Kata“. Naime, imamo sijeno koje miriše: „seno diši“ (Galović, 1994: 23). Prikazan je ljetni ugođaj pa tako imamo trešnje, sunce koje gori, ali i prikazanu lijenost lišća i oblaka: „I listje se niti ne gene. // Pospani so oblaki leni,...“ (ibid.). I lišće i oblak ulijenili su se pod utjecaj sunca pa se time dočarava moć ljetnog sunca. U drugoj se strofi upoznajemo sa susjedom Katom: „Kraj zdenca dogo stoji / Z vedricom vre soseda Kata / I v zdenec nekaj gledi, / Vedrica je v soncu ji zlata“ (ibid.). *Crnina i zima i kmica* u zdencu, javljaju se kao suprotnost suncu. Kata i *zlata vedrica* u vrućem suncu bliješte. Kao posljedica sunca i Katin „robec crleni / Kak jogenj žarki gori...“ (ibid.). Pjesma završava stihom kojim i započinje: „S podolja⁹ seno diši...“ (ibid.). Kroz navedenu pjesmu vidljiva je pjesnikova pozitivnost i nada koja se očituje kroz ljetno sunce.

Pjesma „Kostanj“ počinje apostrofiranjem, odnosno zazivanjem prijatelja: „Prijatel moj stari“ (Galović, 1994: 24). U pjesmi imamo razgovor pjesnika s kestenovim stablom, kojemu se obraća kao starom prijatelju. Provlači se noćni pejzaž koji se očituje i u pjesnikovoj usamljenosti: „...baš sem čisto sâm“ (ibid.). Stablo kestena razumije pjesnikove misli, dok pjesnik za sebe smatra da nije žalostan, već da je i dobre volje jer je i pio. U svojem pijanstvu niječe svoju žalost i tjeskobu koju osjeća. Dok ga stablo kestena uvjerava kako će plakati i žaliti za „tem krajem zlatem“, u pjesniku se javlja suprotnost jer on smatra kako „plakati se ne znam“ (ibid.).

⁹ dolina

Nije posve jasno je li ga njegov rodni kraj i dalje mami zato što shvaća da više nema mogućnost promjene, u ovom slučaju povratka: „Ja nazaj već ne mrem, / da bi baš i štel, / Drugi me je život odnesel i zel“ (ibid.). Naglašava kako ga uz njegov rodni kraj veže samo unutrašnja bol koju osjeća: „Vu tem kraju poznam samo svojo bol, / Zato sem zakopal ovde srca pol“ (ibid.). Na kraju pjesme imamo poziv zemlje koja pjesnika zove da se vrati: „»I ovo zemlo, kaj te k sebi zove!«“ (ibid.) i poziv poziv kestena: „»O, dojdi k nam, još neje se zgubleno.«“ (ibid.). Pjesnik se, ipak, odlučuje na rastanak pa je opet prisutan noćni pejzaž. Rastaje se i sa stablom kestena, ali i sa svojim zavičajem: „Laku noč, moj stari! Zdavanja spi vre se, / Mesečina ide samo kraj stezè“ (ibid.).

„Pesma z drugoga brega“ govori o rastanku koji je potkrijepljen pejzažom. Imamo tužnu pjesmu čije riječi lete. Tematizira se rastanak, draga koja mu zamjera, osjeća tugu i usamljenost nakon njihova rastanka čiji razlog nije poznat. Citiram: „»Zakaj si me pustil, samo me ostavil, / »Otišel si nekam, nesi mi ni javil! / »I ja ne znam kam bi od žalosti svoje, / »Zakaj si me pustil, drago srce moje?“ (Galović, 1994: 26). Draga u slutnji smrti osjeća usamljenost: „»Sâma sem i znam, da bodem skoro vmrla!«...“ (ibid.). Na kraju pjesme prikazan je idiličan pejzaž s drugog brijega pa tako imamo igru vjetra s lišćem, travu koja spava i šumu koja se mijenja: „A veter z mekem listjem poigrava, / Šumi i šepče; spi kraj pota trava, / I samo šume v soncu se plave“ (ibid.).

U „Pred večer“ provlači se tematika pjesnikove usamljenosti što je vidljivo odmah u prvom stihu: „Čez pola idem čisto sâm“ (Galović, 1994: 27). Pjesnik žuri u potragu za srećom te odlazi u idiličan kraj, u prirodnu ljepotu koja se često ne viđa. Citiram: „Ja moram brže biti tam... // Tam, gde se bregi zelene, / Vu mesečine mlačne / I sive i oblačne, / Tam najdem srečo: ništ i se...“ (ibid.). Pjesnika jaka želja vuče tamo gdje je u isto vrijeme i ništa i sve. Prikazana je pjesnikova potraga za srećom te nemogućnost i nedostižnost te iste sreće. Ništa i sve se poistovjećuje kroz stihove pa to možemo shvatiti kao dozu prolaznosti jer sve može postati ništa i obrnuto. Pjesnik će u idiličnom krajoliku pronaći svoju sreću: „Tam gore, gde je niš i se“ (ibid.). Navedeni stih se ponavlja kroz pjesmu pa je vidljiva nepredvidljivost. Tamo negdje gore, san mu, od zvijezda kroz granje, pruži ruke kao motiv mističnog, nepoznatog i nepredvidljivog. Citiram: „Tam gore, gde je niš i se, / Gde sen mi proži roke, / Globoke i visoke, / Od mirni zvezdi čez granje!“ (ibid.).

U pjesmi „Pozdravljenje“ upoznajemo pjesnikov strah koji ni on sam ne razumije, ali u isto vrijeme i njegovo pomirenje sa svijetom da je tako kako jest i da on to ne može promijeniti. Citiram: „NEČEGA se navek ja bojim, / Al čega, ne znam, ne mrem zagoniti; / V mraku samo čekam i stojim, / I to je tak i drugač ne mre biti“ (Galović, 1994: 28). U cijeloj pjesmi prikazan je motiv čekanja, iščekivanja nekoga ili nečega: „Ja samo čakam, čakam i gledim“ (ibid.). Budući da je pjesma zvijezda svezremenska svatko ju razumije: „Pesma zvezdi, senja ti bregov, / Njo razme ovde cvet i trava saka“ (ibid.). Prepoznamo religiozne motive poput molitve i anđela čuvara koji predstavljaju spas i nadu kako to već i bješe u vjeri. Pjesnik anđela čuvara prepoznaje kao svojeg spasitelja, kao oblik nade i spasa jer nakon njegovog dolaska ni pjesnikovi putevi više nisu crni. Citiram: „Ta molitva je nebeski dar; / I zvoni dalko, dok zvone srebrni, / Vidim: angel spušča se čuvar, / I moji poti neso više crni“ (ibid.).

„Crn-bel“ javlja se u pjesmi kao suprotnost i pjesmi daje ritmičnost koja se primjenjuje zbog kontrasta i ponavljanja. Opis pejzaža se provlači kroz cijelu pjesmu te se dočarava idiličan krajolik te motivi tipični za taj kraj, npr. vinograd, grožđe, vino... Sve raste, sve dozrijeva, a istovremeno je sve crno ili bijelo. Pjesnik nam time daje jasnu poruku da je sve ili crno ili bijelo, a između nema ničega. Sve je jednostavno upravo kao i život u njegovom idiličnom rodnom kraju. Galović počinje težiti pomirenju sa svijetom te više ne traži nijanse već je sve pojednostavljeno. Na kraju pjesme sve je ili crno ili bijelo, u pjesniku se budi nostalgija i prolaznost, kako ljeta, tako i života. Cijela pjesma glasi ovako:

„Crn-bel... crn-bel...

V trsu popeva,

Grozdje dozreva...

Crn-bel...

Dok večer se zmračī,

On pesmo zavlačī,

Drago, starinsko,

Veselo vinsko:

Crn-bel... crn-bel...

Jesensko to pesmo
Mi čuli vre jesmo
Tri večeri tu...
Crn-bel...

I znamo, da leto
Otišlo je, eto –
Baš kakti vu snu...
Crn-bel... crn bel...“
(Galović, 1994: 30).

U ovome podciklusu *Leto* imali smo se prilike upoznati s malo drugačijim pjesmama u odnosu na prošli podciklus. Kroz sedam pjesama, u više njih se očituje pjesnikova unutrašnja borba poput tjeskobe i usamljenosti, manje su zastupljeni opisi pejzaža. U prvoj pjesmi „Pod orehom“ javlja se usporedba žita s morem: „Žito kak morje se nišle,...“ (Galović, 1994: 21). Dok se u drugoj pjesmi „Lepa Kata“ javlja pjesnikova pozitivnost, već u trećoj pjesmi „Kostanj“ prikazana je pjesnikova unutrašnja bol i usamljenost povezana s noćnim pejzažom. Pjesnik se osjeća sam čemu svjedoči i sljedeći stih: „baš sem čisto sâm“ (ibid., 24). U spomenutoj pjesmi se navode razlozi pjesnikove tjeskobe. Dunja Detoni-Dujmić navodi kako je pjesnik napustio rodni kraj, domovinu i korijene pa je pred njime neizvjesna budućnost. (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 55). U „Pesmi z drugoga brega“ javlja se ljubavni motiv drage u slutnji smrti, dok se u pjesmi „Podravljenje“ javljaju religiozni motiv anđela čuvara. Posljednja pjesma u podciklusu „Crn-bel“, kako navodi Detoni-Dujmić, „utemeljena je na kontrastnom učinku“ (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 57).

4.1.3. Jesen

Nedovršeni podciklus „Jesen“ sadrži pet pjesama, a to su: „Grozdje“, „Pod breskvami“, „Jesenski veter“, „Kum Martin“ i „V mraku“. Pjesnik je zamislio još dvije pjesme, ali ih nije uspio napisati. Pjesme su trebale nosile naslove: „Klopotec“ i „Miholje“.

Pjesma „Grozdje“ započinje isto kako i završava, s groždem koje spava. Uočljiva je igra boja, pa tako imamo brijeg koji su se *zlatom pozlatili, crnele listje, crni muškat*. (Galović, 1994: 35). Kroz pjesmu upoznajemo se i s vrstama vinovih loza i grožđa: *imbrina, šipelina i muškat*. (ibid.). U nekim dijelovima, pjesma djeluje kao igra pa grožđe koje spava i grozde koji su se sakrili: „...grozdje spi, / Grozdi so se zmed redov poskrili.“ (ibid.). *Lozje* koje se lagano njiše i listove koje se na njemu jedva drže: „Lozje se na kraju kolja leko zible, / I listi komaj na njem se drže.“ (ibid.). Također, igru prepoznamo i u muškatu koji se *žoti* te u grožđu koje *vu rose još spi...* (ibid.). Kroz osjećaj igre, pjesnik dočarava vinograd i grožđe u jesenskom ugođaju. Pjesnik putuje dalje jer *steza je još dog...* (ibid.).

Kroz pjesmu „Pod breskvami“ provlači se važnost crvene boje pa tako imamo *crlene* breskve. Sunce utječe na suhoću trave pa *trava diše*. (Galović, 1994: 37). Pjesnik namjerava brati breskve te uvodi ljubavni motiv u liku drage kojoj želi poslati breskve. Motiv breskve se stapa s ljubavnim motivom. Prikazana je i suprotnost koja se očituje u ljubavi i žalosti: „Drage bi svoje moral poslati / So ljubav i žalost v sake breskve.“ (ibid.). Breskve preuzimaju ulogu pisma jer će dragoj poslati i ljubav, ali i žalost u svakoj breskvi. Pjesnik opet naglašava kako dragoj mora poslati breskve, bez obzira na to što je ona daleko. Kako kaže: *dalko prek morja*, te mu ona postaje nedostižna. (ibid.) Pjesma započinje travom koja diše, a završava breskvom koja također diše.

„Jesenski veter“ u istoimenoj pjesmi, došao je naglo i neočekivano. Vjetar se poistovjećuje s ljudima zato što se zaletio, stao i više nije znao kamo bi dalje. Upravo kao i neodlučni ljudi. Citiram: „Zaletel se je, stal, / Kam dale? Neje znal...“ (Galović, 1994: 38). Vjetar kraj brjegova ide kroz polja, a i dalje ne zna kamo. Naglašava se idiličan mir *v kleti*. Opisuje se proces pravljenja vina, tipičan za taj kraj: „Mošt nam curi / V čeber. / Kočnica skeči. / Prešpan pritišče / Grozdje i stišče“ (ibid.). Pjesnik je pospan i umoran: „A neče mi se, tak sem pospan...“ (ibid.). U zadnjem stihu je, kroz pjesmu i vjetar koji ih budi, prikazan motiv nade: „Striček popeva, / Peč se razgreva... / Za čas nazaj nas veter zbudi“ (ibid.).

Pjesma „Kum Martin“ počinje istim stihovima kojima i završava: „Kum Martin za trijemi bregi / Imal je klet...“ (Galović, 1994: 40-41). Na početku se provlači veselje, kako u vinu tako i u životu. U jednoj jesenskoj noći prijatelji s pjesnikom dolaze na oproštajnu večeru kod kuma Martina. Opisuje se vatra koja gori i uz nju jesenski ugođaj: „A vune veter puhal je zden, / I dim se vlekel z jognjišča len,...“ (ibid.). Nakon što su se ugrijali, kum Martin je prvi započeo pjesmu imperativom i kroz cijelu pjesmu savjetuje prijatelje: „»Pijmo, bračo, vince, voda naj stoji, / »Nek jo pije žaba, kaj vu nje leži! / »Glete mene, bračo, kaj sem vodo pil, / »Morak bom vumreti v mlade mladosti, / »Ženo ostaviti v tuge, žalosti“ (ibid.). Martin ih smatra braćom i žali što nije uživao u vinu te se ne može pomiriti s tim što će ostaviti ženu samu. Na kraju im poručuje: „...vince naj curi, / »Nek se vžije duša, kad se telo ni...«“ (ibid.). Mijenja se atmosfera pjesme pa je veselje s početka pjesme zamijenjeno oblačnim nebom i rastankom od prijatelja: „»Zbogom, pajdaš!«“ (ibid.). Kako sve ne bi ostalo tmurnog ugođaja, pjesnik u posljednjoj strofi vraća veselje prisjećajući se kuma Martina. Jesensko vino u njemu budi uspomene i sjećanja, postaje nostalgičan, ali na kraju pjesme zaključuje kako je svijet ipak veseo: „Vesel je svet!...“ (ibid.). Tri točke na kraju strofe možemo protumačiti kao da nam je pjesnik dao mogućnost da sami otkrijemo što je veselje za nas jer, ipak, kako i on kaže: „Vesel je svet!...“ (ibid.).

Pjesma „V mraku“ je simbolična jer mrak predstavlja nešto tmurno. Upravo takvog tona je i pjesma, čemu svjedoči prvi stih: „Smrklo se.“ (Galović, 1994: 42). Kroz noćni pejzaž se provlači osjećaj usamljenost i prolaznosti: „Ostali smo sami pred kletjom... // Zađnji tu večer sedimo“ (ibid.). U osjećaju prolaznosti uživaju u jesenskoj prirodi: „Jesenski dragi, najlepší čas“ (ibid.). Uvodi se i religiozni motiv Boga koji je svemoguć i zna više od nas. Nitko, osim Boga, sa sigurnošću ne može znati hoće li se nakon puta ikad vratiti ovdje: „Bog zna, je l' več gda / Tu bomo nazaj!“ (ibid.). U navedenim stihovima vidljiva je doza nostalgije za vremenima koja se možda više nikad neće vratiti, odnosno neće ih više nikad ponovno proživjeti osim u sjećanjima. Kao što s vjetrom prolazi dim, tako prolaze i trenutci koji nam ostaju samo u sjećanjima. Prolaznost i oproštaj u pjesmi prikazani su sljedećim stihovima: „Z jognja ide z vetrom dim – Popevke je kraj...“ (ibid.). Cijeli pjesma glasi ovako:

„V mraku“

„Smrklo se. Listje šumi.
Ostali smo sami pred kletjom.
Jogenj za kostanj gori,
Nagible se svetlo k oblokom.

Zađnji tu večer sedimo. –
Sprešano je se,
Mošt je vu lagve, -
I kola zutra dojdo po nas.

Jogenj se žari. Gledimo,
Kak othađa dim
I na vetru š njim
Jesenski dragi, najlepši čas.

Moj stari pipo zapušava
Morti vre deseti pot,
Kremena išče, okresava:
»Zutra moramo na pot!
Bog zna, je l' vel gda
Tu bomo nazaj!«

Ja ga razmem i gledim.
»Bog zna, što to zna!«

Z jognja ide z vetrom dim –
Popevke je kraj...“
(Galović, 1994: 42).

Detoni-Dujmić navodi kako je, u podciklusu *Jesen*, „pjesnikovo raspoloženje intimističko i sjetno“ (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 58). Nadalje navodi kako je prikazan „osjećaj strašne osame i tragične prolaznosti“ (Detoni-Dujmić, 1996: 58). Podciklus započinje pjesmom „Grozdje“ u kojoj smo imali mogućnost vidjeti, kroz jesenski ugođaj, vinograd i vrste vina. U drugoj pjesmi „Pod breskvami“ ističe se crvena boja, što još nismo imali mogućnost vidjeti u njegovim prijašnjim pjesmama. Pjesnik se u pjesmi „Jesenski veter“ počeo miriti s prolaznošću, ali ga vjetar uzdrma i probudi: „Za čas nazaj nas veter zbudi“ (Galović, 1994: 38). U tom primjeru vidljiva je moć prirode. Zadnje dvije pjesme „Kum Martin“ i „V mraku“ tematiziraju rastanke, oproštaje, nostalgiju i osjećaj prolaznosti. Nadalje, u pjesmi „Kum Martin“ vidljiv je oproštaj s prijateljem, dok u isto vrijeme, pjesnik kao suprotnost, pjesmu završava stihom „Vesel je svet...“ (ibid., 41). U pjesmi „V mraku“ ponovno se uvodi religiozni motiv Boga i na kraju pjesme se pjesnik oprašta s vinogradom i klijeti, dok se ustvari oprašta sa svima te pjesmu završava stihom: „Popevke je kraj...“ (ibid., 42).

4.1.4. Zima

Nedovršeni podciklus, kao i podciklus *Jesen*, nosi naziv *Zima* te sadrži samo dvije pjesme. Nazivi tih pjesama su: „Klet“ i „Međaš“. Poznati su nam i nazivi planiranih pjesama: „V klancu“, „Kraj jognja“, „Zajci“, „Veliki baril“ i „Zvezde“. Zamišljena je i završna pjesma „Zbogom“ koja, također, nije napisana. (Detoni-Dujmić, 1996 navedeno u Šicel, 1996: 59).

U pjesmi „Klet“ ista je opisana onakva kakva je bila: „doga, niska i stara“ (Galović, 1994: 47). Ona je pjesniku ostala u sjećanjima: *Prava negdašnja gorična klet*. (Galović, 1994: 47). Bila je *baš po gospodski ... sa*. (ibid.). Uvodi se religiozni motiv svetaca koji su bili u staklu te tako čuvali kljet, slike sa svecima su kupljene kad i kljet: „Sveci na steklu, dobri čuvari,...“ (ibid.). Prikazan je interijer kljeti. U zadnjoj strofi pjesnik opisuje proces starenja te kako nam, malo po pomalo, starost uzima sve. Osjeća se nostalgiju za prošlim, mlađim danima: „Došla je starost malo pomalo, / Rastrgla telo, žile, kostje, / I od mrtveca nam je ostalo / Pletera kup i vrpa zemle“ (ibid.). Cijeli pjesma glasi ovako:

„Bila je doga, niska i stara
Morti vre više stotino let,
Ne se na dalko našlo ji para –
Prava negdašnja gorična klet.

Najprvo preša, kmična i pona
Pavočin, brenki, sočja, drevja,
Onda se došlo v hižo, al ona
Baš po gospodski bila je sa.

Postele dve, kraj zida ormari,
Veliki stol i stolci s kožom,
Sveci na steklu, dobri čuvari,
Kupleni zdavnja skupa s kletjom.

Pone so bile police bele
Sakvačkih kantic i pijarov,
Saki je oblok svoje bil fele,
Sako stekelce na šest voglov.

Došla je starost malo pomalo,
Rastrgla telo, žile, kostje,
I od mrveca nam je ostalo
Pletera kup i vrpa zemle.“

(Galović, 1994: 47).

U pjesmi „Međaš“¹⁰ pjesnik se s veseljem prisjeća starih dana koje je proživio sa susjedom: „Međaš Benkina / S pijarom vina / Došel je okraj polna po nas: / »Vu moje kleti“ (Galović, 1994: 49). Sjećanja pjesniku predstavljaju sreću. Dok je hrana i vina, i oni će biti veseli. U sljedećim stihovima prepoznamo dozu hedonizma: „»Kobase, meso / »I čurke gde so, / »Stalno veseli bomo i mi!« i »Bermeta¹¹ zleči, / »Bomo ga pili se do zorje!«“ (ibid.). Javljaju se ljubavni i domoljubni motiv. U ime ljubavi i za domovinu se nazdravlja: „»Primekni časo / »Za ljubav našo, »Nek domovina z nami živi!«“ (ibid., 50). Pjesnik spoznaje prolaznost kroz rušenje *kleti*, podsjeća nas kako je sve prolazno: „Zrušili so jo, prazno je tam!“ (ibid.). U posljednjem stihu prikazana je slutnja, odnosno predosjećanje, u nekoj mjeri i iščekivanje smrti: „»Bomo otišli skoro i mi!«“ (ibid.). Prolaznost se spaja sa slutnjom smrti.

U obje pjesme, u podciklusu *Zima*, vlada lagan ton te prepoznamo pjesnikovo smirenje, spoznaju o prolaznosti i jaku slutnju smrti. Kao što je već i spomenuto, Galović je uspio napisati samo dvije pjesme pod naslovima: „Klet“ i „Međaš“. Dok se u prvoj pjesmi pojavljuje religiozni motiv svetaca koji čuvaju klijet: „Sveci na steklu, dobri čuvari“, u drugoj pjesmi pjesnik prikazuje ljubav prema domovini pa zdravica glasi ovako: „»Primekni časo / »Za ljubav našo, »Nek domovina z nami živi!«“ (Galović, 1994: 47-50). U prvoj pjesmi imamo opisanu staru klijet onakve kakve se pjesnik sjeća, a već u drugoj pjesmi klijet je srušena pa je vidljiva suprotnost u pjesmama. U prvoj pjesmi imamo malu dozu nostalgije i prolaznosti, dok u drugoj pjesmi, nakon hedonizma, prepoznamo pjesnikovu spoznaju o prolaznosti i jak predosjećaj smrti. To je vidljivo u posljednjem stihu: „»Bomo otišli skoro i mi!«“ (ibid., 50).

¹⁰ susjed s kojim graniči naše zemljište

¹¹ pelinkovac

4.2. Zaključno o zbirci

U pjesmama u cijeloj zbirci uočili smo impresionističke opise pejzaža i ekspresionističke motive poput usamljenosti, tjeskobe, prolaznosti i slutnje smrti. Dakako, opisi pejzaža i pjesnikovi osjećaji se mijenjaju i u odnosu na pojedino godišnje doba u kojoj su pjesme nastale. Klasični motivi koji se vežu uz pjesnikov rodni kraj su, dakako, brjegovi, vinogradi, klijeti, cvijeće, sunce i tome slično. U prvom podciklusu, *Pramalet*, imali smo prilike već u prvoj pjesmi „V trsju“ uočiti buđenje prirode u proljeće. Kao vjesnici proljeća javljaju se, u istoimenoj pjesmi, i lastavice. One su pjesniku donijele, odnosno vratile *staro radost*. (Galović, 1994: 15). U prvom podciklusu, pjesnik uvodi narodno vjerovanje u pjesmi „Stari grad“ te u toj pjesmi unosi i ljubavni motiv iz bajke, odnosno „princezu, koja spi“ (ibid., 18). Kroz cijeli podciklus uočavamo pjesnikovu nostalgiju i prolaznost. U prvoj pjesmi je najmanje takve atmosfere, dok se u posljednjoj pjesmi, kao suprotnost prvoj, javlja pjesnikovo naslućivanje smrti: „I nikadar da onde ne bo mene.“ (ibid.). U odnosu na prvi podciklus, u drugom podciklusu *Leto* počinje se javljati nešto manje pejzažnih motiva, a više su prikazana pjesnikova tjeskoba i usamljenost. Kao što je to bio slučaj u prvoj pjesmi prvog podciklusa, tako i u prvoj pjesmi podciklusa *Leto* imamo prikazan ljetni ugođaj i ljetno sunce koje pomaže žitu da „kak morje se nišle“ (ibid., 21). Već u trećoj pjesmi, „Kostanj“, počinje se javljati pjesnikova unutrašnja bol. Kroz noćni pejzaž očituje se tjeskoba, nemogućnost povratka te usamljenost. I u ovome podciklusu pjesnik, također, uvodi ljubavni motiv. Ovoga puta motiv drage koja je u predosjećanju smrti. Uvode se i religiozni motivi kroz molitvu i anđela čuvara u pjesmi „Pozdravlene“. Kao posljednja pjesma u podciklusu, javlja se pjesma „Crn-bel“ koja ima kontrastni učinak, što je vidljivo i u samome naslovu. U trećem podciklusu, *Jesen*, već se u prvoj pjesmi javlja jesenski ugođaj, kao što je to bio slučaj i u prva dva podciklusa. U prvoj pjesmi, „Grozdje“, upoznajemo se s tipičnim motivima idiličnog seoskog kraja, a to su grožđe, brjegovi pa se nabrajaju vrste vinove loze. Imamo osjećaj kao da se pjesnik igra riječima. Kao novitet se daje važnost crvenoj boji, a to nam je vidljivo u pjesmi „Pod breskvami“: „crlene breskve“. (ibid., 37). U spomenutoj pjesmi, javlja se i nešto drugačiji ljubavni motiv jer pjesnik želi dragoj poslati „So ljubav i žalost v sake breskve“ (ibid.). Pjesnik se oprašta s kumom Martinom, u istoimenoj pjesmi. Prikazan je rastanak s prijateljem, ali i uspomene i sjećanja pa i sam pjesnik završava pjesmu sa stihom: „Vesel je svet!...“ (ibid., 41). U posljednjoj pjesmi „V mraku“, kao što je već prikazano u zbirci, javlja se noćni pejzaž.

Kroz njega se očituje pjesnikova nostalgija i prolaznost. Prepoznamo motiv oproštaja, prvo s *goricama* i *kleti*, a u zadnjem stihu i sa svime. Pjesnik je to predočio u sljedećem stihu: „Popevke je kraj...“ (ibid., 42). Iako posljednji podciklus *Zima* ima samo dvije pjesme, pjesnik ostavlja jak dojam na čitatelja. U prvoj pjesmi „Klet“ imali smo uvid u unutrašnjoj iste. Zbirku završava, iako ne s tom namjerom, s pjesmom „Međaš“ u kojoj je prikazan snažan predosjećaj smrti. Zaključno bismo mogli reći kako se kroz cijelu zbirku očituju pejzažni motivi idiličnog seoskog zavičaja u određenom godišnjem dobu. Pjesnik u cijeloj zbirci sa sobom nosi žudnju za zavičajem, tjeskobu, prolaznost, usamljenost, a na kraju zbirke i jak predosjećaj smrti.

5. ZAKLJUČAK

U radu smo se upoznali s dijalektalnim pjesništvom. Budući da je sama tema kajkavska zbirka, bilo bi točnije reći kako smo se upoznali s kajkavskim dijalektalnim pjesništvom. Iako je Galović stvarao samo desetak godina, za sobom je ostavio djela vrijedna spominjanja sve do danas. Vrhuncem njegovog pjesništva smatra se upravo zbirka *Z' mojih bregov*. Nažalost, ostala je nedovršena, ali ni ta činjenica nije umanjila njegov doprinos, kako kajkavskom dijalektalnom pjesništvu, tako ni općenito u hrvatskoj književnosti.

U cijeloj zbirci mogli smo vidjeti jako pjesnikovo proživljavanje osjećaja. Budući da je zbirka podijeljena po godišnjim dobima, uz pjesnikova proživljavanja, imali smo priliku uočiti i opise pejzaža. Taj nam je pejzaž važan kako bismo mogli shvatiti pjesnikova osjećanja, njegovu tjeskobu, nostalgiju, ali i prolaznost. Na početku zbirke upoznajemo se s proljetnim ugođajem gdje se priroda budi. Kasnije, kako dalje idu godišnja doba, tako se i pjesniku pojačavaju osjećaji. U pjesmi „V mraku“ pjesnik se oprašta s krajolikom, ali isto tako i sa svime ostalim. U posljednjoj sačuvanoj pjesmi prikazan je jak predosjećaj smrti. Budući da je spomenuta pjesma nastala u podciklusu *Zima*, to se može poistovjetiti s jakom, hladnom zimom. Pjesnika uz njegov rodni kraj vežu brojne uspomene pa smo se imali prilike upoznati s idiličnim krajolikom. Uvode se i ljubavni i religiozni motivi. Iako su oni u maloj mjeri, ipak nam predstavljaju oblik nade kojom se poništava monotonija tjeskobnih osjećaja. Pjesnička zbirka započinje nadom i lijepim uspomnama, i to se provlači u cijeloj zbirci, ali ipak završava u hladnom godišnjem dobu sa sve jačim pjesnikovim proživljavanjima i doživljavanjima, kako svijeta, tako i osjećaja.

Galović je čitatelju dao mogućnost uvida, kako u idiličan krajolik, tako i sumorne osjećaje. U istoj mjeri koliko je sve idilično, toliko je i prolazno. Na samome kraju zaključujemo kako će Galović, bez sumnje, uvijek imati posebno mjesto u hrvatskoj književnosti.

6. LITERATURA

1. Detoni-Dujmić, D. (1996) „Z mojih bregov Frana Galovića“ U: Šicel, M. (ur.), „Poezija Dragutina Domjanića / Miroslav Šicel. Z mojih bregov Frana Galovića / Dunja Detoni-Dujmić. Ognji i rože Ivana Gorana Kovačića / Josip Lisac“. Zagreb: Školska knjiga, str. 39-63.
2. Galović, F. (1994). „Z mojih bregov“. Koprivnica: Mali princ.
3. Milanja, C. (2008). „Hrvatsko pjesništvo 1900. – 1950.“. Zagreb: Jerkić tiskara.
4. Solar, M. (2010). „Prilozi / Fran Galović“. Koprivnica: Ogranak Matice hrvatske.